

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

Адрес: София, ул. „Св. София“ № 2 тел. 8-89-83 сметка 110-11 БНБ = Софийски градски клон

† Неврокопский митрополит ПИМЕН

СВЕТИЛНИК НА БЪЛГАРИЯ

(Слово за Св. Климент Охридски)

Днес ние чествуваме нашия, родния, златния св. Климент — първоучител български, първосветител Охридски, равноапостол, чудотворец — звезда зорница и сияен възход на нашия роден край, чрез чийто дух българският народ през цели векове мечтай културен простор и духовни висоти.

Днес по всички храмове на родината ни свята всички олтари са в цветя и благовония ухани.

Днес свещен трепет изпълва сърцата на всички нас. Към св. Климента е отправена омилената благоговейна почит, която стопля сърцата ни и искри в очите ни.

Днес пред духовния ни взор възкръсва нашата пресвещена старина в нейните най-свидни за нас страници. Плеада светли имена още в зарята на нашето религиозно просвещение се свързаха навеки с нашата културна, религиозна, църковна, просветна и политическа историческа съдба. Народният религиозен гений сведе тия имена до пълнотата на мистическата седморка. И сред имената на седмочислениците просветители най-здрава, пряка непосредствена връзка с народната ни историческа съдба има името на св. Климента Охридски.

Затова народ и църква едногласно, песнено приканват: „Да възгласят труби богословов днес, язык же многовещанний человеческий ныне да възхвалит иже во святых отца нашего и равноапостолнаго Климента архиепископа Охридскаго, просветителя болгарскаго, чудотворца“.

Поради това, нека да ми бъде позволено да кажа слово за триждостойния, всечестния св. Климент Охридски. Аз съм смутен в дързостта си да говоря за него, езикът ми немеет пред величието на неговото светителско дело, представено тъй дивно от съвременника живописец, попълнено тъй ярко и убедително от „майстора на риторите“ Теофилакта, предавано устно от поколение на поколение сред народа ни в смайващи чудеса и толкова живи, неувяхващи случки от неговия живот.

Поради убеденото съзнание, че не съм тъй мощна тръба, че нямам нужния многовещан човешки език, каквито изисква достойната възхвала на дивния жизнен подвиг на св. Климента, аз прося молитвено помощта му: „Отверзи моя уста, преблаженне, благоприятними твоими молитвами, предстоя Богу, да воспю божественое твое житие и възглаголю достойно добродетели твоя, аже на землю теплою любовию совершил еси“.

В благоговейна почуда се питам:

— С какви похвални венци да увенчаем Климента, който евангелските заповеди изпълни, по Божните пътища народа ни настави, с богослужби и иксни църквата ни обогати?

— С какви вдъхновени песни да възхвалим добродетелния живот и нетленните подвизи на Климента?

— С какви убедителни думи да посчетем Климента — тоя небесен мъж, който в плът на земята събра пребогатото съкровище от добродетели, а сега на небето духом пребъдва с ангелите?

Подтиквани от народната благоговейна почит към св. Климента, достойни негови приемници по катедра и събрата почитатели, като охридските архиепископи Теофилакт, Димитрий Хоматиан, Константин Кавасила, Григорий и Драчкият митрополит Козма са му съставили било цели жития и послания, било отделни канони и стихире. В тях те с най-ярки краски изразяват духовното величие на българския просветител, апостол, велик иерарх и ангелоподобен мъж. По тях именно и ние ще възкресим спомена за св. Климента.

И днес охридското население непоколебимо вярва, че св. Климент невидимо бди над своята земя, масово се стича при неговите мощи да проси изцеление на разни недъзи и сила да брани род и език. „Златниот св. Климент ке ни помогит“ — тази вяра е основа на живота им. Даже иноверните мохамедани тачат православния светец Климент Охридски. Житията му подробно разказват как се е изградило това обаяние на св. Климента.

... Светите братя смятали за голяма загуба, че българският народ не разбираше писанията, изложени на гръцки: скърбели, че светилникът на писанията не се пали в тъмната страна на българите. Затова измолили от Бога благодат да изнамерят азбука, която да съответствува на българския език и на него да преведат божествените писания. Между способните им ученици, на които предали своите божествени знания бил и Климент. Трудностите във Великоморавската им мисия, догматическите спорове по триезичната ерес, преследванията от суровото немско духовенство разпръсват учениците им — носители на православната славянска просвета по всички славянски земи. Климент с Наум и Ангелария през Белград се отзовава в Преслав при княз Бориса. Приет сърдечно и настанен в до-

ма на болярина Ехач, Климент започва да пише поучения и жития, а в църква да произнася красноречиви проповеди. Така домът на Ехач станал първото славянско просветно огнище, а в българската столица се поставя началото на славянската образованост, на историческата Преславска школа. Скоро държавническата прозорливост на Бориса изпраща високообразовани и опитен християнскообществен деец Климента в най-западната част на своята държава — в Кутмичевица — да парализира чрез широка славянска просвета гръцкото влияние, да развие националния живот сред тамошното население, да го направи носител на българската държавна идея, да създаде основна база за народна българска църква. Цели седем години Климент работи тук с пламенно въодушевление като проповедник и учител.

Проповедта му била жива, дейна, практична, изградена върху съчетанието на живата вяра с добрите дела. Според него формалната, само теоретичната вяра, знанието на догмите без оделотворената, практична вяра, без добри дела не спасява. Основно положение, което и днес е живеца на християнската проповед. И днес най-добро доказателство за висотата на нашата вяра е практическия живот на християнина. „Не който Ми казва: Господи, Господи, ще влезе в царството Божие, а който слуша Словото Ми и го изпълнява“ — казва божественият Учител.

Като учител св. Климент се грижи да разпространи славянската грамотност за поддържане народностното и религиозно съзнание. В тая насока той проявява упоритост и постоянство, които увенчават почина му с бляскав успех. Числото на учениците му се увеличава до 3,500. С тях той прекарва повечето си време и ги учел по различни начини: на едни показвал формите на буквите, на други обяснявал смисъла на написаното, на трети нагласявал ръцете как да пишат... За прилаганите от него педагогически средства малко знаем. Краткото му житие съобщава, че той изнамерил други букви по-ясни от Кириловата азбука и с тях предал писмено цялото боговдъхновено писание, ред похвални слова за мъчениците, жития на светии и свещени песни. Под по-ясни букви трябва да разбираме кирилицата, с която той заменил глаголицата. Със своите боговдъхновени поучения той променил буйния нрав на българите в благонравие, преобразил целия свой народ от варварски и суров в избран, свят и ревнител на добри дела.

Любовта си към църквата засвидетелствувал с усърдно храмостроене. Нему се приписва построяването на архиепископската катедрала в Охрид, на манастира св. Пантелеимон в същия град, на главнищкия манастир „Св. Димитър“.

Грижата си пък за подобряване бита на народа изразил като въвел редица стопански инициативи. Особено поощрявал развитието на овощарството. Доставил от Гърция различни видове овощни дръвчета и чрез присаждане е облагородил дивите дръвчета. Дивен пример за свещеници и епископи през вековете до ден днешен за жива, дейна връзка между пастир и пасоми, за пълна всеотдайна грижа на пастиря за стадото!

Славата на Климента като вдъхновен учител, красноречив проповедник, плодовит писател и неуморен насадител на култура се носела из цяла

България. Напълно заслужено на историческия събор от 893 година е възведен в епископски чин — пръв епископ на български език, защото пръв от българските иерарси започнал да служи и проповядва в църква, вместо на гръцки, на роден български език. Така е поставено началото на българската народна иерархия.

Св. Климент достойно изпълнил историческата си задача. Той гледал на епископското служение като стълба за издигане към Бога. В живота и дейността си следвал примера на великия си учител Методия: непрекъснато работел да издигне духовно паството си, да развие националното му съзнание, да подобри поминъка му, да превърне епархията си в огнище на славянска просвета, в духовен разсадник за цяла България. Още тогава неговото име става символ на българската култура. До последно издихание, както се казва, работил за просветата на народа си. На легло, в последните месеци преди смъртта си, със свършено отпаднали телесни сили, но с бодър дух превеждал и пишел. Така превел Пентикостаря. Предусещайки своя край, той направил завещание за пример на следовниците си, с което целия си имот и всичките си книги оставил на епископията и на манастиря си по равно. На 27 юли стар стил 916 година, както пее църковната песен, неговият боговдъхновен живот получил всесвещен край. След това пък започва чудодейната проява на светите му мъщи, здраво основание на жив култ, на какъвто малцина светци се радват. Религиозно-нравствения и обществено-просветен авторитет на Климента бил голям, обаянието на личността му тъй силно, че скоро след смъртта му предан ученик му съставил житие, а в съзнанието на народа почва да се тачи като велик светец.

С право виден наш историк бележи, че високият култ към св. Климента не е резултат на преднамерена идеализация. Той се основавал на обаянието, което излъчвала неговата личност на всеучен мъж (анир логиотатос), в която естетическият принцип за калокатагитята намирал пълно осъществяване, защото външна красота и вътрешна духовна добродетел били съчетани в него в дивна хармония. Основавал се на великото значение на неговото дело. През 30 годишното си служение на българския народ той имал само един идеал: да бъде за всички всичко, да просвети своя народ, да го направи творец на собствена култура, да приложи християнството в живота. Защото за него християнството не е било отвлечено, бездейтелно съзерцание, а висша преобразователна сила в света, приложно знание. Значението му за нас българите е като устроител на християнската просвета, а за вярващата част на българския православен народ като многомогъщ пред Бога ходатай и застъпник. С просветната си дейност той се явява действително родоначалник на българската култура и одухотворител на българската народност. С него българската църква стана огнище, гдето прабългари и славяни се сляха в една нация и от което огнище през всички векове неугасно е светяла искрицата на националното ни съзнание.

В жития и служби в негова чест религиозни вдъхновени поети напълно заслужено го величаят като „възродител на България“, чрез него цялата българска земя е познала Бога“, чрез преводите

му из Свещеното Писание земята на българите се изпълнила с Христовото познание, така той стана „светилник на България“, „велик проповедник и апостол на цяла България“, „гордост и похвала на България“, „слава на българите“.

„С името на Климента е свързан почетъка на книжевната дейност в сама България. С негова животопис започват и книжавните податки за училище в нашия народ, за българска църковна служба и пение, за българска просвета, за българска архитектура и църковна украса, за българско стопанство“ (проф. А. Т. Балан).

Плод на неговата неуморна просветна, църковна, педагогична и проповедническа дейност са редица произведения. Професорите В. Златарски и Йор. Иванов наброяват писмено 43 творби на св. Климента, а други литературни историци довеждат това число до внушителната за него време цифра — шестдесет. Безспорно негови са две поучения за празник на апостол и мъченик и десет похвални слова за Лазаровден, Великден, Димитровден, Ивановден, Архангеловден, Преображение Господне, Успение Богородично, Пророк Захария, св. Климент Римски и св. Кирил Философ.

Освен други тридесет слова на разни празници, нему се приписват: чин за изповед, служба на св. Пантелеимон, на св. Кирил философ, Панонските легенди и анонимната част на Клоцовия сборник. „Той снабди обилно църквата и с молитвени и благодарствени псалмоподобни песни — едни за свети, други — за всенепорочната Божия майка“.

Следният пък кратък откъс от похвалата му за св. Кирила ни дава пълна представа за неговата дълбока вяра, широка култура, изящен стил и медоточив език.

... „възсия за нас, христоролюбци, светозарната памет на преблажения наш отец Кирила, новия апостол и учител на всички страни, който с благоверство и красота възсия на земята като слънце, просветявайки цялата вселена с лъчите на трисъщественото божество. Божията премъдрост си създаде храм в неговото сърце и на неговия език почиваше като на херувими Светият Дух... Прелитайки като орел на всички страни, от изток до запад и от север и юг, при хазари и сарацини, участвуваше в събори за светата вяра, сияеше като слънце с трисветлите зари и разрушаваше всяко тяхно бледословие... Поради милостта и човеко-

любieto на Господа наш Иисуса Христа, той се яви като пастир и учител на славянския народ, който живееше в неразумие и греховен мрак... Въпреки, че по-късно се яви, всички надмина... Неговият език произнасяше сладостни и жизнени слова. Неговите пречестни пръсти положиха гласови уреди на духа и украсиха златозарни писмена. От тези богогласни устни се напоиха онези, които жадуваха за разума Божи. И така обогати Бог с богоразумение много народи, а повече с боготкан венец увенча многоплеменния славянски народ: за него бе изпратен този апостол... Ублажавам твоите устни, о преблажени отче Кириле; чрез тях на моите устни духовна радост се източи. Ублажавам многогласния твой език, чрез който зарята на трибезначалното божество, като възсия за моя народ, прогони греховния мрак... Ублажавам пречестните твои ръце, чрез които слезе на моя народ благо-разумен дъжд на буквите, който напои с боготочна роса изгорелите от духовна сухота наши сърца. Ублажавам богодвижните твои пръсти, чрез които се написа за моя народ свободата от греховно иго... Ублажавам пресветата твоя душа, чрез която изцели греховните струпи на моята душа и с духовни слова всади разум в нашите сърца.“

Тия свети Климентови думи, отправени в похвалното му слово към св. Кирила много прилягат и към самото Климента, който е най-важният разпространител на Кирилометодиевските традиции в България.

За цялата тази многостранна народополезна дейност той се счита за родоначалник на българската просвета и култура и с право името му е патрон на най-висшето учебно заведение в България — Софийския държавен университет, а примерът и делото му вдъхновяват днешните труженици на цялата българска наука и култура.

В тоя молитвен час, изпълнени с благоговейна почит и безпределно преклонение пред многоплодното му дело, пред чудодейните му свети мощи, да вдигнем очи към небето и се помолим:

„О, Клименте, свети!
Закрилник български бъди
пред светли трон на Бога,
та нивга изнемога
да не усетим ний в гърди.
Моли се, пресвети,
за нази сявга ти!“

Една стогодишнина

5 ноември 1960 година. Вечерната служба в Силистренския храм „Св. ап. ап. Петър и Павел“ е привлякла богомолци повече от обикновеному. Атмосферата в храма е някак по-особена, настроението — по-подчертано молитвено. Храмът греє в светлината на многото свещи. Новоизработената стенопис допринася още повече за празничността на обстановката.

Тук е Доростолският и Червенски Митрополит Михаил, дошъл в Силистра с викария си Траянополския епископ Симеон — за юбилейното чествуване стогодишнината от построяването на храма.

Съсредоточено е вживяването на богомолците в богослужението. Вярващите поглъщат с внимание словото на митрополита, разкриващо им значението на храма и символиката на неговата уредба. Съзнанията и душите им се подготвят за пълно участие в тържеството на следния ден, което ще се изрази в отслужването на архиерейска св. Литургия.

6 ноември, неделя. Църковната служба се ръководи от Високопреосвещения Митрополит Михаил. Съслужат с него: викарият епископ Симеон, иконом Кирил П. Маринов, иконом Сава Димитров —

от Русе, протоиерей Янко Ст. Бъчваров — от Разград, протоиерей Иван Райчев и свещеник Руси х. Димитров — служещи при силистренския храм.

Службата протича стройно, въодушевено. Проповед за празника произнася епископ Симеон. Словото си върху апостолския текст свързва бегло с повода на тържеството.

Св. Литургия завършва. Старият Архиепископ с неизменно мощния си глас подхваща словото си за случая, удвоил днес празничното настроение на всички, стекли се в храма. За ценността на вярата и Църквата говори той. За православната ни вяра, която „кърмѝ, брани, и опази народа ни през всичките исторически превратности в дългите векове на свободно творчество и на робска неволя“. За неоспоримите заслуги на родната ни Църква към българския народ.

„Днешното бележито за Силистра юбилейно тържество ни приятно задължава да си припомним за възродителната историческа роля на нашата духовна майка Църква, която и днес проявява живителната си сила и по-често да възкресим в съзнанието си благотворното влияние на тоя чествуван исторически храм. Съграден преди сто години, във време на тежко робство и народна неволя, тоя храм е бил наистина притегателен център, около който са се подхранвали в миналото най-възделените копнежи у българина за църковна независимост и политическа свобода. Около храма са се групирали усилията и жертвите на плеада църковно-просветни и родолюбиви труженици — свещеници, учители, еснафи и побудните българи — първенци, закърмени с идеалите и заветите на най-светлата наша възрожденска епоха...“

Въодушевеното архиепископско слово насочва вниманието на богомолците към онази проява на духа, която преди сто години тук в Силистра се е извила в изграждането на църквата-юбиляр. Може ли да се каже, че официалност е събрала днес в храма толкова вярващи? Или пък някакво леко любопитство? — Не! Всеки е доведен тук от една подбуда на душата си — същата подбуда, която е извикала вещественно осъществяване на чувствата, въодушевяващи душите на техните деди, изразило се в изграждането — чрез труд и средства — на един Божий храм. За припомняне възродителната историческа роля на духовната ни майка Църквата — приканва архипастирската реч, за възкресяване в съзнанието оказаното благотворно влияние на чествувания храм. В дните на робска неволя Църквата е била чувствувана от народа действително като майка. Под нейния покров раите са чувствували взаимната си кръвна и духовна връзка — и така народното единство се е запазвало в цялост. Отдалечава се постепенно в отминаващото време робската епоха. Не във всяка памет са ясни представите за онова, на което не сме били свидетели, но го знаем от устен разказ или от писаната история. В безпросветните дни на робията общата неволя е отместила личните несгоди, горести, страдания. Усилията са се обединявали за възпламеняването на огнища, от които поробенят народ да черпи светлина за душата си. Този стогодишен храм е едно такова огнище. Сълзите на угнетяваните са оросявали неговия под, стените му са попивали вопли и стенания, сводът му е подемал и отправял към висините пламенни молитви — за

подобряване преди всичко на народната, а след това и на личната участ. Днес в този храм богомолците идват само със своите лични чувства. Всеки носи в душата си собствено преживяване. Идва тук да го сподели с Бога. Възторг може да окриля душата му. А може би горест го гнети. Толкова са различни човешките болки — физически и душевни! За облекчение на тези болки се възнася към храмовия свод молитвата на вярващия. Всеки тук е сам с доволството или със смущението си — големи или по-малки — но чувствата на всички са подравнени от вярата. И всички с вяра следят богослужебния чин, произнасяните слова. И им става понятна онази религиозна ревност, която е извисила преди век зидовете на този храм, става им понятна и предаността към заветите на Основоположника на Църквата, изявявана чрез службата на свещенослужителите при него. Понятна им е и възторжената песен на клиросните певци, общата песен и на участвувалите в църковните хорове, организирани и ръководени от въодушевени музикални дейци.

И Митрополит Михаил съобщава в словото си за събраните и систематизирани от архиепископския наместник и предстоятел на храма Протоиерей Иван Райчев сведения, свързани с вековното минало на църковния живот в Силистра, засягащи борбата на силистренци за построяване на своя народна църква и срещу гръцкото духовенство, свързани с дейността на силистренската народна община преди учредяването на Екзархията и с участието ѝ чрез свои представители в църковно-народния събор в Цариград през 1871 година, както и с борбата на тази община за запазване на Доростолската епархия, символично обединена с древната Червенска епархия с център вилаетския град Русе. Митрополитът споменава бегло за свързаната със Силистра дейност на помощниците на първия български кираарх на тази епархия Григорий Немцов — архимандрит Константин, като архиепископски наместник, впоследствие Врачански митрополит, и епископ Климент Браницки (Васил Друмев), като викарий, впоследствие Търновски митрополит. Спира се малко по-обстояно върху църковната дейност в Силистра след присъединяването на Добруджа към старите предели на родината, в която дейност има преимушествено дял починалият преди няколко години ставрофорен иконом Михаил Апостолов, архиепископски наместник и председател на църковното настоятелство...

Отслужва се молебен за здравето и благополучието на всички живи църковни дейци, свещенослужители, църковни настоятели, певци, хористи и диригенти. Последва и панихида за починалите.

Времето е доста напреднало, но богомолците дочакват търпеливо завършката на тази необичайна богослужба. Предстои отличаване на двамата служещи при храма свещеници: протоиерей Иван Райчев, архиепископски наместник и председател на църквата — с официалния иконом и свещеник Руси х. Димитров — с протоиерейско достойнство. Негово Високопреосвещенство прочита над всекиго от тях определените за случая молитви, изразява пред богомолците радостта си, че му се е представила възможност на днешното храмово тържество да изпълни решението на Св. Синод, взето по негово ходатайство, за удостояване с отличия два-

мата свещенослужители — и очерта накратко тяхната дейност и достойнства.

„Турили ръка на ралото, вие не се обръщате назад и продължавате да браздите плодносно Божията нива. Признателен съм ви за вашето взаимно дружелюбно отношение и разбирателство. Със съзнание на дълг и отговорност пред православното изпълнение вие давате добър пример на християните и поддържате църковното ниво в града на една задоволителна висота“.

Развълнуван, новопроизведеният иконом Иван Райчев произнася благодарствено слово от името на двамата отличени. Въълнението му е особено засилено при завършъка: „Горещо молим и Вас, крепки стълбе на родната ни Църква, от когото непосредствено сме черпили знания и опит толкова години, който досега ни учехте, напътствувахте и крепихте, да не ни отказвате и занаят Вашите мъдри съвети, Вашата насърчаваща подкрепа. Вашето молитвено попечителство и Вашата неизменна в Господа обич. Помагайте ни, Ваше Високопросвещенство, помагайте на нас, слабите, недостойните, грешните и немощните Христосви служители, та с молитва и вяност, с любов и преданост да се усиляме в благодатта, която ни е дадена от Исуса Христа и да бъде служението ни не за човешка суетност, а „во славу Божию, Църкви и отечеству на ползу“.

Завършва наместникът благодарствената си реч и започва доклад, в който проследява накратко историята на църквата в Силистра от древност, построяването на храма, народополезната дейност, проявявана от името на Църквата, която дейност е особено интензивна от 1940 година — последното присъединяване на Добруджа към България. Редица църковно-просветни и социално-благотворителни почини се провеждат. Основаното при църквата православно братство издържа (до поемането на тези инициативи от държавата) сиропиталище, старопиталище, безплатна трапезария, като застъпва и индивидуална благотворителност. Цялата просветна и социална дейност се вдъхновява от Митрополит Михаил. В продължение на дваде-

сетте години той е направил 52 посещения на Силистра, като е отслужил литургия, водосвети, молебени на общ брой 72, произнесъл е 197 слова, проповеди, речи, доклади, под негово ръководство са проведени 20 служебни свещенически конференции. По негов почин се извършва и пълната изография на храма от изтъкнатите художници-иконописци проф. Никола Кожухаров и Цанко Василев. Докладчикът споменава за служещите при храма свещеници, допринесъл всеки според възможностите си за доброто провеждане на църковния живот. Подчертава с признателност особените заслуги на своя дългогодишен началник, събрат и предшественик в административните длъжности иконом Михаил Апостолов.

Дава се църковен отпуст. Присъстващите в храма се разотиват с наситени души...

Юбилейното чествуване приключва с трапеза. Ораторското въодушевление не напуска и тук немуримия кириарх. Вдъхновяван цял живот от един-единствен порив за беззаветна служба на Църквата — той пак изтъква нейната ценност за вярващата българска душа, заслугите ѝ за народа. Спира вниманието върху авторитетните оценки на изтъкнати наши общественици за ролята на Българската църква. Домакинът иконом Иван Райчев, като довършък на доклада си в църква, засяга тук приноса на певците и диригентите в църковното дело на Силистра. Създава се непринудено сърдечна атмосфера. Сърдечни думи казва епископ Симеон, приветствие от страна на вярващите арменци отправя свещеник Каракин, Захари Йорданов — един от заслужилите на църковно-хоровото дело в Силистра трима братя Йорданови — казва няколко развълнувани думи, — и накрай словото е пак на Архиерея, наситено с признателен пиетет към покойните заслужили силистренски църковници, благодарствено към живите, насърчително към тези, които продължават да влагат своя принос за успеха на църковното дело.

Денят превалява. Един пълноценен, един напълно осмислен църковно ден за вярващите силистренци.

СТ. ВИЗИРЕВ

Поглед върху източната служба на св. Климент Римски

Дебел мрак е обгърнал живота и дейността на великия апостолски мъж — св. Климент Римски. През него не може да проникне нито погледът, нито крилатото въображение на най-строгите християнски изследователи. Положително се знае, че той е бил римски епископ вероятно към края на първия век и е написал едно послание до коринтските християни, като ги е увещавал да бъдат „по-слушни на своите духовни пастири и да живеят в мир помежду си“. Евсевий Кесарийски — бащата на църковната история, блаж. Иероним, св. Епифаний Кипърски и други древни църковни писатели смятат св. Климент Римски за сътрудник на св. ап. Павел и за един и същ с Климента, когото Апостолът споменава в посланието си до Филипяни (4:3) като свой сподвижник.

Няма автентично известие, че св. Климент Римски е умрял мъченически. Едва през IV век Руви-ма Аквелейски и папа Зосима го наричат мъченик. А много по-късно било образувано едно сказание, което било развито в житие, дето се казва, че император Траян (98—117) заточил св. Климент в Херсон Таврически (в дн. Крим). Там великият апостолски мъж проповядвал Словото Божие с голям успех. Подигнало се гонение против християните. Св. Климент Римски бил хвърлен в морето (Черно море). Според Пространното житие на св. Кирил Славянски, Херсонската и Италианската легенди, в IX век славянските просветители и равноапостоли светите братя Кирил и Методий открили край Херсон мощите на св. Климент, които впоследствие били занесени в Рим. За целта св. Ки-

рил написал на гръцки един разказ за откриване на мощите, едно похвално слово за св. Климент и един химн за прослава на светеца¹.

Но тъй като няма достоверни свидетелства за мъченичеството на св. Климент Римски, то горното известие се поставя от учените под знака на съмнението. Някои от тях, като А. Т. Балан, д-р В. Сл. Киселков и др., твърдят, че светите братя Кирил и Методий били намерили мощите на св. Климент Анкирски, заточен и пострадал в Херсон Таврически, а не на св. Климент Римски, който бил умрял в Херсон Тракийски (Гадиполския полуостров): Обаче това твърдение е неприемливо, тъй като християнския мъченик св. Климент Анкирски при гонението на импер. Диоклетиян е бил мъчен в Рим, после в Никомидия и най-сетне бил обезглавен в своя епископски град Анкира (дн. Анкара в Турция). Той не е бил в Херсон Таврически. Следователно откритите мощи от светите братя Кирил и Методий положително не са били на св. Климент Анкирски. Те са били мощи на друг християнски светец, загинал като мъченик в Херсон. А може би те действително са били мощите на св. Климент Римски, защото, в едно негово проложно житие, поместено в Менологиона на император Василий II и открито от проф. Ив. Снегаров в един ръкописен празничен миней за септември—февруари от XIV век, сръбска редакция, пазен в Архивния институт при БАН, под сиг. III—421, се казва, че след смъртта на светеца в Анкира Галатийска, мощите му били пренесени от християни в Корсун (Херсон Таврически), гдето идолослужителите на града ги хвърлили в морето (Черно море). Това е твърде вероятно, тъй като съставителят на проложното житие не е знаел за откриването на мощите от св. Кирил. Той предава по-раншна херсонска легенда за св. Климент Римски, която била много разпространена във Византия. Великите славянски просветители, още преди да заминат за Хазария, са знаели за мъченичеството на св. Климент в Херсон. Като отишли там, те чули от жителите на града, че мощите на светеца се намирили в морето и тръгнали да ги дирят².

По това време култът към св. Климент Римски в християнската църква е бил твърде силен. Наистина не е известно от кога християнският свят е почнал да почита паметта му — 23 ноември в Католичката църква и 25 с. м. ст. ст. в Православната църква. Но той бил чествуван като велик християнски „свещеномъченик“. За него били написани жития и служби, както на Изток, така и на Запад.

Източната служба на св. Климент Римски е известна по много преписи. През 1886 г. руският учен В. Ягич обнародвал един препис на службата по руски служебен миней от 1095—1097 г. За друг препис става дума в описа на А. Горски и К. Невоструев, по ръкописен миней № 436 (161) от XII

век в бившата Московска синодална библиотека. Проф. Йордан Иванов известил за два преписа на Климентовата служба — в Драгановия пергаментен миней от XIII век и Белградския миней № 434 (139) от XIII—XIV век. Препис от службата се намира и в един празничен миней от XIV век, среднобългарска редакция, № III—421, съхраняван в Архивния институт на БАН. През 1958 г. Б. Ст. Ангелов публикува съвсем нов препис, намиращ се в ръкописен миней № 522 (468), от XIII век, българска редакция, пазен в ДБ „Васил Коларов“. София.

Някои наши учени, въз основа на твърдението на В. Ягич, че във византийските ръкописи не се среща подобна служба на св. Климент Римски, предполагат, че тя се е появила след откриването на мощите на светеца от светите братя Кирил и Методий и че е в пряка връзка с това събитие. „При това положение, пише Б. Ст. Ангелов, не е ли съвсем правдоподобно да се мисли, че автор на Климентовата служба е Кирил Философ, откривател на мощите и голям почитател на Климент Римски? Общият дух на съчинението (т. е. на службата), топлото и непосредственото чувство на светеца, фактичността на изложението, стилно-езиковата му близост със Словото за пренасяне мощите на Климент подкрепят правдивостта на едно такова предположение“³. А проф. Е. Георгиев, като изтъква голямата прилика между песенни текстове в „Слово за пренасяне мощите на св. Климент“ и „Служба на св. Климент“, казва: „Песента и тропарът ще са съставяли част от Кириловия химн и ще са влезли и в славянското Слово за пренасянето на Климентовите мощи, и в Службата на Климент и Петър. Съпадението на тропара от Службата и молитвенята песен от Кириловото слово за пренасянето на Климентовите мощи ни позволява да поставим въпроса: дали в Службата, която съдържа посочения тропар, не се намира голяма част или дори целия химн в чест на Климент, написан от Кирил и посочен в писмото на Анастасий“⁴.

Службата на св. Климент Римски е съчетана със службата на св. Петър Александрийски, чиято памет се празнува същия ден. Тя се състои от вечерня и утрения. На вечернята са дадени: три стихирни за след „Господи, възвах“, слава, две стихирни стихирни със слава и тропар; на утренията има: канон със седален, кондак и икос, светилен, три стихирни за след „Всякое дыхание“ и слава.

Песнопенията на службата пленяват със своя лиризм и високо благоговение към великия християнин „свещеномъченик“. Те са художествено изложени, свободни от риторизми, изкуствени обрати и пресилени изрази. Въображението на песнописеца лесно намира поетическо облекло, за да посочи отделни моменти от живота на светеца. Св. Климент „от запад възсиял“ и дошъл в „северната страна“, която той „като слънце озарил“. Но тук светецът в „морето бил положен“, като „озарявал с чудеса“ всички вярващи в Господа. Откриването на Климентовите мощи било сравнено с денницата.

¹ Проф. д-р Ил. Цоневски: „Св. Климент Римски и посланието му до Коринтяни“, Годишник на Софийския университет — Богословски факултет, т. XXIV, София, 1946—1947 г., стр. 1—10.

² Проф. Ив. Снегаров: „Неиздадени старобългарски жития. I — Проложно житие на св. Климент Римски“, Годишник на Духовната академия, т. III (XXIV), София, 1953—1954, стр. 151—159.

³ Б. Ст. Ангелов: „Из старата българска, руска и сръбска литература. Канон на Климент Римски“, София, 1958, стр. 7—17.

⁴ Проф. Е. Георгиев: „Кирил и Методий, основоположници на славянските литератури“, София, 1956, стр. 86—87.

В музикално-песнено отношение службата е разнообразна. Има песни на 2, 4 и 8 гласове при най-различни напеви — подобно, тропарическо и сти- хиарно. Авторът е целял да услади духовно душата на богомолците.

Източната служба на св. Климент Римски е цен-

но богатство за нашето богослужение. Ако се потвърди предположението, че неин автор е св. Кирил Философ, тя ще бъде значителен принос в историята на старите славянски служби.

Прот. СИМЕОН НАНКОВ

Още някои подробности за църковното пение през възрожденската епоха

Както изтъкнахме в предишните статии, сега употребяваното у нас църковно пение е получило своята завършена оформеност в Рилската певческа школа. Този факт намира потвърждение и в книгата на Неофит Рилски „Описание болгарскоаго манастиря Рилскаго“, където на стр. 110 четем: в Рилския манастир най-напред отвсякъде се е превело всичко почти църковно пение на наш език по новата метода на Хурмузия“. И благодарение на обаянието, с което се е ползвала Рилската св. обител между народа, преведеното там пение се е възприемало с възторг от освободените български църкви като изхождащо от великата наша светиня — българския Сион — и се разпространявало по всичките кътци на родната земя. При манастира имало специално подготвени монаси, които преписвали рилските песнопения и ги изпращали по местата, от където постъпвали поръчките. Освен запазените в библиотеката на Рилския манастир 20 ръкописи, в архивите на някои стари църкви и манастири и сега се намират такива рилски ръкописи, изпъстрени с великолепен краснопис. Вижда се колко старателно и с какво търпение са написани те. Тяхната прекрасна калиграфия малко се отличава от същинския печат, а красиво изработената орнаментика към заглавията на песнопенията и към главните славянски букви придават на ръкописите художествен вид с историческа стойност. Това са скъпи паметници, които свидетелствуват за естетическите стремежи на скромните рилски монаси.

Художествено изработените преписи се продавали доста скъпо. Неофит Рилски настоявал час по-скоро да се отпечати приготвените от рилските музикоучители псалтикни сборник, наречен „Усобна книга“. Много усилия употребил той да доказва необходимостта от напечатването на сборника, но като видал, че усилията му са напразни, ето как завършва своята бележка върху първата страница на своя псалтикнен сборник: „Но, уви наших зол! Сойлеен вар, дийнеен йок“ (изречението е турско, преведено на български: „има кой да говори, няма кой да слуша“).

Дълги години църковните певци очаквали отпечатването на рилския сборник, докато най-сетне той бил изпреварен от появилите се псалтикни на Н. Триандафилов и Хаджи Ангел Иванов Севлиевец. Но въпреки това, задоволството на тогавашната църковна общественост било подчертано с констатацията, че авторите — издатели не посегнали върху установената от рилската школа структура на църковното пение. Политическите условия на съвременността налагали да не се внася разкол в схващанията по певческия въпрос и понеже рилското пение бе получило вече разпространение и всеобщо признание, ръководени от такива патриотични съображения, издателите запазили установения му вид.

До освобождението на България е имало четири издания на псалтикни сборници, напечатани под редакцията на известните наши музикоучители-класици: Н. Триандафилов, х. Ангел Иванов, Иоан Хармосин Охридски и Тодор Икономов. За техния живот и музикално творчество ние дадохме подробни сведения: в сп. Духовна култура, кн. I от януари 1960 г. — за Н. Триандафилов за х. Ангела — в специална брошура, озаглавена „Живот и творчество на х. Ангел Иванов“, напечатана в 1934 г.; за И. Хармосин — в Църковен вестник, бр. 28 от 18 юли 1959 г.; и за Т. Икономов — в Църковен вестник, бр. 32 от 3. X. 1959 г.

Правейки сравнение между творческите прояви на рилските музикоучители и тия на споменатите класици, ние виждаме, че рилските монаси, начело с Неофит Рилски, са създали значително количество творби, притежаващи всички качества на издържани композиции, както от рода на дамаскиновите образци, тъй и от рода на пападическата пространна форма, докато класиците в своите псалтикни сборници са представени с минимално число собствени произведения, както следва: Н. Триандафилов, само с три — „Блажен муж“, „Милост мира“, и „Да исправит ся молитва моя“; х. Ангел Иванов с 11 произведения — Славословие — гл. III, „Да исправит ся молитва моя“, гл. I, „О Тебе радуется благодатная“ — гл. VIII, „Небоявленника Христова“ — гл. II, Задостойниците на господските и богородични празници, написани по подражание на Петър Ламбадарий, „В память вечную“ — гл. II, два запричастни — „Чашу спасения“ — гл. II и III и три „Во всю землю“ — гл. III, V и VI; Иоан Хармосин — с 6 произведения: пространно „Елици“, просителна ектения, „Отца и Сина, с Милост мира“, два запричастни стиха „Тело Христово“ и прочутото „Достойно ест“ н₁ V гл.; Тодор Икономов не е написал нито една собствена композиция. Неговата музикална дейност била чисто компилативна — събирателна.

При такова положение ние си задаваме въпрос: защо нашите класици са се въздържали да пишат собствени творби, щом като виждаме че дори и в сравнително малкото оставени от тях произведения ясно проличават музикалните им дарования. Според общата преценка на църковните певци, песнопенията „Милост мира“ гл. VIII от Н. Триандафилов, „О Тебе радуется“ гл. VIII от х. Ангел, „Достойно ест“ гл. V от И. Хармосин са ненадминати творби, които по своята мелодическа красота и художествени съвършенства съперничат с първокласните гръцки произведения. При наличността на такива способности пита се, защо те са отбягвали да използват своето музикално творчество — и то не само своето, но и творчеството на рилските музикоучители, а са предпочитали да включват в своите сборници само гръцки произведения.

На така поставения въпрос ще отговорим, че първата причина се криела в общата българска слабост — да превъзнасяме чуждото и да подценяваме своето, в резултат на което в сборниците на издателите се чувствуват пие- тет към гръцките църковни композиции и пренебрежение към българските творби на рилската певческа школа.

Втората причина била липсата на солидни познания по подробностите на хурмузиетата невмена теория, която има колебания и мъчно установими положения в нотния правопис. За да не би да допуснат някои правописни грешки в произведенията си и за да не станат по такъв начин обект на критика от по-компетентните учители, те изобщо са отбягвали да се впускат в композиране на песнопения със сложни мелодически ходове от пападическа формация, а са предпочитали да подражават на музикалния израз и правопис по готовите гръцки образци. Нека по този повод си припомним отправените от х. Ангела нападки по адрес на свещенодякона Кирила, един от най-добрите сътрудници на рилската певческа школа. В първия псалтикнен сборник „Ковчег цветособрания“, напечатан в 1857 г. х. Ангел е поместил една бележка отнасяща се до „Господина“ Кирила, Рилскаго манастиря (авторът го величае не като свещенодякон, а като „господин“, желяйки да уязви по-чувствително своя против-

ник). В бележката се говори, че Кирил се опитал да приспособи църковното пение към църковно-славянския текст, обаче работата му излязла несвършена. Той пише буквално следното: „макар че го познаваме за свършен певец, Кирил (със своите творби — П. Д.) не може да остави някоя полза на народа си“.

Няма съмнение, че такава несправедлива преценка на сполучливите Кирилови преводи, които влезли в съдържанието на рилската „Усобна книга“ е възмутила до висока степен Неофита Рилски и той в раздражено състояние бе написал прочутата си критика срещу х. Ангела, в която го нарича с много извителни епитети, като: простец, окаяний невежда, безсъвестен лангера, мохлюзин, мужик, грък и др. и окачествява неговата псалтикия за „еретическа“, поради допуснатите в нея кенотомии (новосечения).

Ясно е, че отбелязаното настроение и предубеждение на х. Ангела към рилските преводи и творби са го въздържали да помести в сборниците си оригиналните съчинения на рилските музикоучители. Всички тези човешки слабости, които понякога взимат връх над разума и пречат за спокойна преценка на чуждите заслуги, са имали пагубно отражение върху творчеството на нашите музикоучители, в смисъл да бъде то плодно и изобилно. От страх да не изпаднат в положение да бъдат критикувани за допуснати опущения, те обуздавали творческите си пориви. Неофит Рилски в бележката, написана в последната страница на неговия сборник казва, че не всеки, а само „изкустият“ специалист може да се заеме с издаването на псалтикнен сборник. „Това не е дело на всякога певца, но на изкустнейшаго музикоучителя“.

Третата причина била тази, че в България, както през възрожденската епоха, тъй и след освобождението при висшата църковна управа не бил създаден специален църковно-певчески институт за вербуване на църковни певци. Докато при Цариградската патриаршия отдавна е съществувало и сега съществува църковно-музикално училище, в което организирано се е преподавала музикална наука от видни и подготвени в теоретично и практично отношение професори, ние не сме имали по църковно пение музикално образовани лица в същинския смисъл на думата „специалисти“. В Рилската певческа школа е имало самоуци, които благодарение на своята любознателност и трудолюбие са успявали да получат частична представа за теорията на хурмузевата невматика. Така например, през 1816 г. в Цариград бил изпратен учителят Иоасаф II по манастирска работа, където останал 6 месеца. По време на престоя си по лична инициатива и от любов към певческото изкуство, той се запознал с новата метода на хурмузевата система и я усвоил като станал ученик на Хурмузия. Желаяйки да запознае и рилските ученици с тази система, той закупи в Цариград нужните за преподаване гръцки ръкописи, напечатани псалтикни и теоретични пособия и се върнал обратно в манастира, за да продължи учителската си работа. Иоасаф II бил може би единственият монах-учител, който е имал възможност да се приобщи към висшата музикална наука, преподавана в патриаршеското музикално училище. Но какво е могъл той да постигне в толкова кратък срок? Изглежда обаче, че в сърцето му е горяла неугасима жажда за музикални знания, щом като за 6 месеца е научил толкова много неща. И придобитото за кратък срок в Цариград било достатъчно да послужи като основа на рилската певческа школа, върху която така сполучливо цъфнали и се развивали музикалните заложи на учениците-монаси. Като резултат на тяхната ревност, в Рилския манастир, макар и да не са израстали композитори от ранга на Петър Ефески и Тодор Фокейски, все пак монасите успели доста сполучливо да приспособят и разработят източното църковно пение на местна българска почва.

Но другите музикоучители и църковни певци не са имали систематично образование по своята певческа специалност. Техните теоретични познания били ограничени и следователно липсвали им предпоставки за композиторска дейност. А знае се, че за усвояване на композиционната техника е нужна специална подготовка.

Да вземем за пример светската музика. Докато в България нямаше музикална академия, лисваха и български композитори (освен неколцина, които получиха висше музикално образование в странство). А сега, при систематично обучение, в консерваторията се създават доста даровити български композитори. Ето защо, ако у нас поне след освобождението се отвореше синодално певческо училище, развитието на църковното ни пение щеше да стигне до онова високо равнище, когато композиторските прояви можеха да се изявят свободно. Затова изследвайки развитието на църковното пение, ние получаваме впечатление, че Рилската певческа школа следва да се счита за кулминационна точка, до която са достигнали църковно-певческите ни постижения.

И така, получените популярност рилски напеви постепенно се усвоявали от народа и пуснали такива дълбоки корени в съзнанието на изпълнители и слушатели, че те са отстоявали своята неприкосновеност срещу всички направени от някои новатори опити да ги преработят или видоизменят.

За отбелязване е, че през възрожденската епоха българският народ е проявявал необикновена привързаност към църквата и нейното външно благослепие. Такова отношение към нея се е налагало и от ролята, която ѝ била определена да играе през време на робството. Тогава църквата е била единственото място, където народът се е събирал масово от една страна да чуе словото Божие на познат роден език, а от друга — да се приобщи към зова за борбата, която му предстояло да води срещу духовните и политически потисници. В Църквата, бидейки извън надзора на турската власт, често пъти са се решавали съдбоносни за българщината въпроси, свързани с извоюването на свободата. Така могат да се обяснят полаганите от църковните настоятелства грижи за нейното благолепие, олицетворено в проповедта и пението. Настоятелствата са се надпреварвали в ангажирането на красноречиви свещеници и сладкогласни певци и не са жалили средства за тяхното привличане в своите енории.

Нека кажем няколко думи за организацията на църковното певчество, каквото го помним и ние от края на 19 и началото на 20 век. Числото на вземащите участие в пението било доста внушително. В по-големите църкви на десния и левия клирус имало по един главен певец, които ръководели реда и цялостното пение в службите. А на седалищните столове покрай тях, наредени по старшинство на музикалната им подготовка чакали по неколцина други кандидати-певци и те да запееят, когато главният ръководител им подаде знак. По тоя начин се създавал интерес първо за кандидатите — как да се справят с изпълнителското си изкуство и второ, пораждало се любопитство за прихожияните — да чуят пението им. Само по себе си се разбира, че всеки кандидат, преди да изпее дадената му от главния певец стихира, се е старал чрез няколкократни повторения насаме да се подготви добре, за да не се провали на дебюта. Подобни певчески изпълнения, едни повече, други по-малко сполучливи в зависимост от способностите на кандидатите, осмисляли църковните служби и те ставали привлекателни за слушателите-богомолци с провежданите в тях един вид състезания за по-майсторски постижения, особено когато и присъстващите са преценявали кой е пял по-хубаво. С тези упражнения кандидатите постепенно придобивали опит и свършенство в певчеството. И щом като някой от тях се е чувствувал вече достатъчно подготвен да заеме самостоятелна певческа длъжност, настанявал се в друга църква в някое село или град, където нямало певци. По такъв начин, при липса на специален певчески институт за обучение на певци, при църквите незабелязано се бе създавал внушителен певчески кадър, който след освобождението на България се бе разпръснал и настанял във всички почти по-големи градове и села на освобожденото ни отечество. Техните хубави гласове и прекрасно пение изработено и оформено в разните разгледани от нас школи, огласявали сводовите на много храмове из нашата страна.

ХУДОЖЕСТВЕН ОТДЕЛ

Песен на труда

Искаш ли да бъдеш здрав? ...
— Всекичасно се труди! ...
Ще добиеш весел нрав
и щастлив ще бъдеш ти —
трудът укрепява! ...

Искаш ли добър да бъдеш? ...
— Пак труди се! ... С честен труд
злата злоба ще отпъдиш,
и греха от своя skut —
трудът възпитава! ...

Искаш ли да си творец? ...
— Денонощно се труди! ...
Само в здравий труд венец
лавров ще получиш ти —
трудът награждава! ...

Иконом ДИМИТРИЙ п. НИКОЛОВ

† В. Търновский СОФРОНИЙ

Мир вам

(Иоан. 20—19)

Син Божий и Син Човечески Христос възвести на земята мир. При раждането Му ангелски хор над Витлеем донесе песента за мира; Слава във висините Богу, и на земята мир, между човечите благоволение (Лука, 2:14). На прощаване с учениците си Христос им остави своя мир. „Мир ви оставям. Моя мир ви давам. Аз ви давам не тъй, както светът дава. (Иоана 14:27).

Колко е желан Христовият мир! В Негово име проповядваме мир в човешките съвестни, мир в семействата, мир между народите, мир без оръжия, мир без въоръжения, без войни. А този мир, за нас вярващите, преди всичко, е дело на съвестта, на вярата в Бога, Който е истинският наш мир. (Ефесяни, 2:14). Мирът за вярващите е дело на нравственото религиозно съзнание у човека и народите, че всички хора са братя помежду си, защото са чеда на един общ небесен Отец, Бога. (Матей 6:9). Делото на мира на земята е общо дело и общ дълг на всички човещи, на всички народи, без разлика на раса, език, цвят и обществено положение.

Евангелието Христово е благовестие за царство Божие на земята. А царството Божие не е нито ястие, нито пиене, а е мир и радост в Духа Святаго

С името на Христа и на християнството някои са злоупотребявали и са водили дълги войни и вражди. Но и много пъти в името на Христа — Бога е бил вдвояван мир между човещи и народи на земята.

Ето един от многото подобни примери в историята на човешките отношения (по разказ на Пер Сифле):

През 13-я век италианският град Генуа е бил свободен град, независима република, която е сключвала търговски договори даже и с тогавашното българско Търновско царство.

В република Генуа съществували две политически партии, които дълго време враждували помежду си. Техните водачи били непримирими. Те дебнели случаи взаимно да се унищожат.

Един летописец от 13-я век ето как описва враждебните отношения между двете партии в Генуа, и накрая как в името на Христа те били помирени помежду си за обща радост на всички граждани в републиката:

Две враждебни непримирими партии разделяли гражданите в Генуеската република. Взаимните убийства не преставали да окървяват улиците на Генуа, града на художниците и търговците. Това било истинско нещастие. Но нещастieto се увеличило, когато гражданите узнали, че водачите на съседната република на свободния град Пиза обявили война на република Генуа и всеки ден се очаквало нападението на неприятелските войски.

Гражданите в Генуа били много загрижени от изхода на новообявената война. Но един човек в града бил най-много загрижен за съдбата на хилядите свои съграждани. Този човек бил духовният баща на гражданите на републиката, Генуеският архиепископ Юго. Той най-много се тревожел от безумното и пакостно разделение на своите съграждани. Архиепископ Юго, преди да приеме духовния сан, бил войник и служил като моряк във флотата на Генуеската република. Той притежавал добродетелите на духовен пастир, смелостта и дисциплината на войник и благородното сърце на християнин гражданин.

През една тъмна есенна вечер той узнал, че Роландо Авогадо, водачът на едната партия, събрал своите партизани на угошение и тук взели общи решения на утрешния ден призори да нападнат с оръжие противната партия и да се бият до унищо-

жаването ѝ, за да остане в града само неговата партия.

Загрижен за спасение живота и душите на своите съграждани и духовни чедра от тези вътрешни ежби, раздори и братоубийствени намерения в момент, когато всеки ден се очаквало нападението отвън на неприятелските войски на република Пиза, Архиепископ Юго, след като се посъветвал с по-стари и разумни граждани и длъжностни лица, решил да направи върховни усилия да въздвори мир между водачите на крайно враждебните две партии. Архиепископ Юго направил следното: Той заповядал същата нощ към 12 часа да бъдат за тревога камбаните на всички църкви в града начело с големите гръмогласни камбани на катедралната църква „Св. Лаврентий“; пред входа на катедралата поставил в шпалир от двете страни 50 души свещеници, облечени в блестящи църковни одежди, и всеки свещеник издигал високо в лявата си ръка горяща факла, а в дясната си ръка издигал кръст; църквата вътре също била силно осветлена от стотици кандила, полиелеи, свещи и големи запалени лампи; в средата на църквата под централния полиелей била поставена една естрада, на естрадата била поставена висока маса, а върху нея било поставено с разтворени позлатени корици известното Генуеско Евангелие; от Олтаря до Евангелието били наредени други 50 души свещеници, облечени също в пълно църковно одяние, начело на които застанал архиепископът.

Като чули посред нощ тревожните камбани гражданите излезли на улиците и площадите и тревожно се запитвали: за какво бъдат тъй тревожно църковните камбани? Да не би войските на Пиза да са дошли вече под крепостните стени на Генуа? Или да не би партизаните на Роландо Авогадо да са нападнали своите противници в града? Специални глашатаяи упътвали развълнуваните граждани да се отправят към Катедралната църква „Св. Лаврентий“. В скоро време голямата църква се изпълнила с хиляден народ. Тук дошли и водачите на двете враждебни партии. Роландо, висок, красив и строг, застанал близо до естрадата, на която било отворено голямото Евангелие.

При тая величествена гледка сред множеството свещеници откъм Олтаря се появил Архиепископ Юго, висок и строен, в пълно архиерейско облачение и с побеляла коса. Настанала пълна тишина в църквата. Тогава се разнесе гласът на архиепископа:

— Братя, нека да се помолим на Бога!

Свещениците и църковният хор тържествено запяли молитвата „Царю небесний, Утешителю, Душе на истината, Който си на всякъде и всичко изпълняш, съкровище на всички блага и подател на живота, дойди и всели се във нас, очисти ни от всяка нечистота, и спаси, Благий, нашите души“. Всички паднали на колене заедно със стария свой Архипастир и свещениците. След молитвата архиепископ Юго, който, заедно с всички, се изправил на краката си, се обърнал към хилядното множество с тези думи:

„Братя, послушайте ме! Бог не желае братя да проливат кръвта на своите братя. Бог ви повелява чрез моите уста да изоставите умразата и враждата помежду си. Нещастен ще бъде оня, който не

послуша Божия глас, и който не изпълни Божията заповед. Аз, както знаете, бях някога войник, и обичам послушанието и дисциплината, затова ви и казвам: срам и позор ще падне върху главата на онзи, който изцапа ръцете си в кръвта на своите братя-съграждани, вместо, заедно с тях, да се опълчи срещу враговете на Отецеството. В името на Бога аз ви призовавам да се откажете от вашите убийствени вражди и умрази, и да си обещаете взаимно забравя на миналото, прошка на обидите и мир между вас, като християни и съграждани. Потвърдете това с клетва върху Евангелието Христово!“

При тези думи от устата на хилядното множество в църквата се чули възклицания и общо одобрение.

Архиепископът направил знак с ръка, и се въздорила отново тишина.

Тогава, обръщайки се към водача на най-неприимата партия, Архиепископът казал:

„Роландо Авогадо, сега е твой ред да дадеш добър пример. Дойди! Евангелието е отворено, Бог те чака в този час да приеме твоята клетва“.

Но Роландо не отговорил. Той отвърнал лицето си встрани и упорито навел очите си към земята.

О, Роландо, Роландо — загърмял гласът на народа, — бъди спасител на Родината си, закълни се върху Евангелието“.

Той оставал обаче неподвижен на мястото си. Хората забелязали, че в душата му ставала жестока борба. Той направил няколко крачки напред, очите му се просълзили, но не от чувство на умиление, а от бесен гняв и извикал с всичкия си силен глас: Не!

Тогава баща му и майка му които присъствували в църквата, неговите приятели и други хора от народа заобиколили разгневени Роландо и с кратки думи го молили да се закълне. От своя страна старият архиепископ повторил своята подкана със силни думи, пропити от дух, вяра и любов. Найсетне Роландо се разчувствувал дълбоко: хвърлил поглед към Разпнатия на кръста Христос за спасението на човешкия род; припомнил си Неговата заповед: да любите един другото (Иоан. 15:17), приклонил се към своите добри родители и към духовния си старец, архиепископ Юго, и отстъпил от своя гняв. Роландо се прекръстил, сложил дясната си ръка върху отвореното Евангелие и се закълел, че в името на Бога и за благото на Родината, забравя миналото и желае мир да настане между неговите съграждани.

В същия миг бурни ръкопляскания и възторжени възклицания се изтръгнаха от гърдите и устата на хилядното множество народ в катедралата.

В същото време архиепископът призовал и водача на противната партия, който се приближил, прекръстил се и положил върху отвореното Евангелие същата клетва за забравя на миналото, за прошка и за мир.

След това всички тези довчерашни стари врагове започнали да се прегръщат и да се поздравяват като братя.

Да пожелаем: примерът на гражданите от република Генуа да бъде последван и от водачите на съвременните държави и народи.

Мир Вам!

ОТЗИВИ И БЕЛЕЖКИ

Свято призвание

Духовната академия „Св. Климент Охридски“ е създадена и съществува като кадрово училище на Българската православна църква, призвана да подготвя свещенослужители на Църквата. В него поради самото естество на богословската наука чисто научно-изследователските знания се съчетават в органическо единство с дейно-практическата християнска любов и с вярата, която лежи в основата както на богословските знания, така и на църковната практика. Питомците се подготвят не за някакъв самоцелна и самоцелна ученост, а придобиват знания, които ще им бъдат полезни при тяхното пастирско служение, за което те се готвят. Иначе и не би могло да бъде при сегашното специализиране във всички области на живота, без което не е възможно отстояване своето право на съществуване, полезно служене на живота и движение напред. В това отношение колкото и широко-образователна да е програмата на Академията, за да създава широта и дълбочина на духовния кръгзор, тя не води и не бива да води към неопределеност и безцелност, нито към само суетливо гиздене със знания заради самите тях, а е целесъобразно насочена да стъпори на основното предназначение на училището. А щом е тъй, няма нищо по-естествено и оправдано от становището на Св. Синод — който промисля за църковната нужда от подготвени свещенослужители и с оглед на това определя облик, характера и целите на духовните училища — постепенно да се увеличи решително числото на духовните лица сред преподавателския състав на Академията, за да могат те и с личен пример и с по-непосредствено въвеждане в литургическата душепастирската и вероизповедна практика да бъдат повече полезни на подготвяните бъдещи свещенослужители. И това становище вече практически се прилага с мъдра тактичност и постепенност от страна на Св. Синод, комуто в случая предстои не леката задача при избора на бъдещи преподавателски кадри за Академията да изиска съчетание на научно-изследователска годност и задълбоченост с благодатно-иерархична верово-практическа ревност и активност у кандидатите. Касае се с мъдра прозорливост, обективност и любов да бъдат привлечени измежду сегашните църковни свещенослужители и измежду подготвяните постепенно кадри действително най-годните и реално съчетаващи двете споменати качества и да бъдат назначавани за преподаватели.

Още една стъпка към постепенното осъществяване на синодалното становище е и ръкополагането напоследък в дяконски и свещенически чин на асистента при катедрата по Свято Писание на Ветхия Завет в Академията, кандидат на богословието, Николай Стефанов Шваров, извършено лично от Негово Светейшество Патриарх Кирил.

Ръкополагането в дяконски чин стана на 27. X. 1960 г., деня на Св. Петка Българска, в църквата „Св. Петка“, в София, кв. Орландовци. На службата, извършена от Негово Светейшество в съслужение с няколко архимандрити и свещеници, ня хор от студенти богослови под ръководството на преподавателя в Академията иконом Димитър Попконстантинов.

В края на службата Негово Светейшество Патриарх Кирил се обърна към новоръкоположения дякон с топли отечески наставления, в които, като изтъкна величието на всерхристиянския подвиг на следване Христа, му посочи, че особено високо и свято е призванието на духовника, който не само има да pazi чиста и да оделотворява своята собствена вяра, но е задължен и другите да просвещава и укрепва във вярата и да ги води в пътя на спасението. Тоя подвиг е тежък и не би бил осъществим само със собствените сили на човека, но той се подпомага от Бога, Който прави невъзможното за човека възможно. Затова и към Него трябва да бъдат обърнати молитвите и упованията на свещенослужителя.

Негово Светейшество посочи по-нататък, че Св. Синод отрано е следил развитието и духовното възрастване на новоръкоположения и му е дал възможност добре да се подготви за своето научно и пастирско служение, затова очаква, че той и добре ще служи на двойното си призвание — научно-изследователското и душеспасителното — за да бъде полезен на подготвящите се за пастири, и чрез добре изпълнения дълг пред Бога — да постига своето собствено спасение. По-специално в наше време подготвящите се за пастири трябва сами да бъдат подготвени и другите да учат да служат на делото на мира и всички ние трябва да удвоим молитвите си пред Бога и усилията си да не ни сполетяват нещастията на войната. Служенето на Божия олтар е служене на Господията безкръвна жертва, дадена от любов за живота и за спасението на човечите, затова и служенето на олтаря изисква съдържението служене от пастиря на любовта към човечите чрез добро и в мир.

В отговор на топлото приветствие на Негово Светейшество отец дякон Шваров изрази своята радост и благодарност, че е вече причислен към клира на Българската православна църква, като помоли Негово Светейшество и Св. Синод да не го лишават от своите мъдри съвети, а Бога моли да му дава благодатни сили в неговата дейност, за да послужи за Божия слава.

Само няколко дена по-късно, на 1. XI. 1960 г., деня на Св. Иван Рилски, в семинарската църква Негово Светейшество отслужи архиерейска света литургия и ръкоположи отец дякон Николай Шваров в свещенически чин. На това тържество, което беше фактически тържество и на Академията, тъй като се ръкополагаше неин питомец и асистент, присъствуваха Ректорът, преподавателите и студентите от Академията и много вярзаци. Ня умилително и високо-художествено дамският хор при храма под диригентството на презвитера Любка протоиерей Стефан Енева. Присъствуваха и завършилите Софийската духовна семинария преди 50 години — през 1910 г. — украсявайки тържеството със своята вече мастита възраст, осанка и дух.

В края на службата в своето напътствено слово към о. Шваров Негово Светейшество му припомни Господните думи за подвига на ония, които са поели своя християнски кръст и думите на св. ап. Павла за висотата и отговорността на пастирското служение. Чрез личен пример и наставление той ще има да води питомците на Академията към спасението, като знае, че знанията са ценни не сами по себе си, а като средство да запалят и разгорят подвига на любовта и на доброто и да озарят със светлината на вярата. „Какъвто и да било богословски труд, който не служи на основната цел — спасението, губи своя смисъл“ — каза Негово Светейшество.

Негово Благоговейство свещеник Шваров с топли думи поблагодари на Бога, че го е удостоил да бъде ръкоположен в свещенически сан в църквата, носеща името на молитвеника и покровителя на целия български народ — Св. Ив. Рилски, в която най-напред като семинарист е възнасял молитви и се е готвил в песни и проповед за своето пастирско служение. По-нататък той посочи, че съзнава висотата и трудността на свещенството, но се уповава на Божията подкрепа и архиерейските съвети, за да може с любов, кротост и миротворство да изпълнява служението си. Накрая благодари на Негово Светейшество и Св. Синод за доверието и отеческите грижи, като помоли да не го лишават и занапред от своите съвети в неговата пастирска и научна работа.

Така двата празника — на св. Петка и на св. Из. Рилски — дни на българската най-висока святост, чрез двете ръководялагания и двете слова на Негово Светейшество станаха напътствени и ръководни за о. Шваров и за цялата ни Духовна академия в тяхното свято призвание.

Д. П.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

У НАС

Из живота на В. Търновска епархия. Св. Синод нареди и през тази 1960 г. по всички епархии да бъдат проведени проверителни изпити със свещениците под формата на изпитни събеседвания. За предмет на тия изпити бе посочено II-то послание на св. апостол Павла до Коринтяните. Във В. Търновска епархия те бяха проведени лично от Митрополит Софроний по градовете, които са центрове на духовните околии: „В. Търново, Габрово, Гоона Оряхсвица, Севлиево, Свищов, Никопол, Дряново и Павликени, а в гр. Елена изпрати протосингела си архим. Нестор. Изпитите се проведоха по определена програма: в навечерието се отслужваше Велика вечерня, а в самия ден на изпита — ранна Литургия. На всяка Вечерня и св. Литургия свещениците вземаха участие в службите и пението, а Митрополитът изнасяше пред свещениците и богомолците духовни беседи на теми: Добрият пастир полага душата си за овцете; Мир вам; Петата Божия заповед; почитай баща си и майка си; Родителите се жертвуват за децата си; Св. Дева Мария е упование и спасение на грешниците; Св. Богородица — майка на сираците; Жертвена християнска любов; Каквото си посее човек, това и ще пожъне (Галатяни, 6:7).

Негово Високопреосвещенство Ловчанският Митрополит Максим на 3 декември замина за престолния си град Лъвеч за встъпване на Ловчанската митрополитска катедра. В следващия брой ще дадем сведения за тоза епархийско църковно тържество.

Ново изумително постижение на съветската наука. Българската общественост, както и обществеността в целия свят, е отново развълнувана от известието, че на 1 декември в Съветския съюз е изстрелян трети космически кораб по орбита на спътник на земята, тежък без последната степен на ракетата-носител 4563 кг. В кораба се намират опитни животни и растения. Това ново постижение на съветската наука е може би последна крачка

към очакваното с трепет от цялото човечество летене на човек в космоса.

Профсъюзен живот на църковните служители в София. На 23 ноември т. г. в салона на Софийската митрополия се състоя годишната отчетно-изборна конференция на делегатите на профорганизацията на църковните служители в София. Председателят на Учрежденския профкомитет — Никола Сензов изнесе доклад за дейността на Профкомитета, междинните профорганизации и самостоятелни профгрупи във всички отрасли на профсъюзния им живот и за изпълнението на поставените служебни и профсъюзни задачи и плановете от страна на църковните служители. След доклада на ревизионната комисия за материално-отчетното състояние на профорганизацията и станалите разисквания по миналата и бъдеща дейност на профсъюзния апарат и членската маса, се взеха решения, засягащи дейността и служебното и материално положение на църковните служители. Избрани бяха: 1) Учрежденски профкомитет в състав: Никола Сензов, Стефан Цочев, Георги п. Йонков, Христо Трайков, Георги Кулински, Гена Василева, Владимир Никифорсз, Лало Михов и Вера Керкова; 2) Ревизионна комисия — Никола Хр. Аръков, Васил Вълков и Димитър Даскалов; 3) членове на помирителната комисия от страна на профорганизацията — Васил Зафиров, Димитър п. Иванов и Светослав Благоев; 4) делегати-членове на комисията по ДОО — Никола Хр. Аръков, Александър Райков, Кирил Костов и Никола Казаков.

От конференцията бе изпратена следната телеграма до Негово Светейшество Патриарха: „Църковните служители в София, събрани днес на годишната отчетно-изборна конференция, изказват на Ваше Светейшество своята почит и Ви уверяват, че ще изпълнят своя дълг при осъществяване поставените им служебни и производствени задачи и плановете за преуспяване на мъдро ръководената от Вас Българска православна църква и на Родината ни.“

В ЧУЖБИНА

Негово Блаженство Румънският патриарх Юстиниан в интервю с директора на атинския вестник „Акрополис“, Н. Ботисис, е изразил становището си по проблемите за съединението на християнските църкви. Съединението на църквите в последен анализ значи да се осъществи единството на Христовата църква, която е тяло на Господа Исуса Христа (Еф. 1:23). Да се работи за постигането на единството на християнската църква е общо задължение на всички, които чрез таинството свето кръщение и чрез изповядването на вярата в Бога, прославян в Светата Троица, са станали членове на църквата, т. е. на таинственото тяло на Господа Исуса Христа. Чрез какви средства? — Средствата, които светата Православна църква внушава от векове на своите чедра, за да се постигне действително единение във вярата, са молитвата и братската любов. В нашето богослужение всекидневно отправяме молитва към Бога о мире всего мира, о блигостоянии святих Божиих церквей и соединении всех...“ Този факт подбужда православните християни да бъдат готови винаги да съдействуват искрено и решително на делото за единството на Христовата църква, а нашия клир — да не пропусна нито едно благоприятно обстоятелство, което би допринесло, за да се осъществява братското единение във вярата. Чрез междуцърковни общувания е постигнат напредък в това отношение. Все по-големи и по-близки стават връзките между поместните православни църкви. Днес Православната църква фактически може да се смята в общ фронт, готова солидарно да взема отношение към всички големи и актуални проблеми на нашето време — социални и църковни. Пред голямата проблема за съединението на църквите стоят днес огромни затруднения. Догматическото гледище, на което стои всяка отделна църква, когато твърди, че само тя представя истината и желае да наложи свои условия за съедине-

нието на църквите — ето най-голямата пречка. По отношение на догмите не може да се прави компромис. Обаче догмата трябва да представя истината. Така, отричането на освещаващото действие на Светия Дух в светите таинства не съдействува на църковното единство. Претенциите пък на католическата църква за безусловно подчинение на всички църкви под авторитета на римския папа също не служат на идеята за съединението на църквите. Въпреки всички пречки по пътя на християнското единство, последното не само е възможно, но е и нужно. Спасителят Христос се е молил не само за единството на Своите ученици, а и за всички, които по тяхното слово вярват в Него (Иоан 17:11, 20). Молитвата на Спасителя, която изразява Неговата света воля — да бъдат едно Неговите последователи — трябва да бъде фар и показалец за нас по пътя към единението ни във вярата. Молитвата ни да бъде свързана с дела на братска любов и смирение, за да расте Оня, а ние да се смаяваме (Иоан 3:30). Нам не е дадено да знаем, кога ще се осъществи това съединение напълно. Смятаме, че не трябва да го очакваме нито от конгресите, нито от съборите, макар и те да са полезни и нужни. Основата на християнското единение е общата вероизповед на чистото, нефалшифицирано учение на възплотилия се Син Божий, Исуса Христа, осъществявано в живота чрез любовта и служението ни един на друг и всички заедно — на Христа Бога, и тъй да постигаме съединението във вярата и общуването със Светия Дух.

А. Ат.

Редактор: ЙОРДАН П. ИЛКЕВ